

MN-fakultetets innspill til Universitetets høringsuttalelse til NOU 2022: 17 "Veier inn - ny modell for opptak til universiteter og høyskoler"

I denne kommentaren til Universitetets høringsutkast vil vi først ta for oss de punktene som angår MN-fakultetet spesielt. Deretter vil vi ta opp en del generelle synspunkter som er vært fremmet i diskusjonen på fakultetet.

MN-fakultetet er først og fremst bekymret for hva forslaget vil ha å si for rekrutteringen til naturvitenskapelige og teknologiske studier. Denne rekrutteringen har lenge vært på et kritisk nivå i forhold til de teknologiske og miljømessige utfordringene Norge står overfor, og det ser ut som om covid-pandemien bare har forverret situasjonen. Dette er derfor ikke riktig tidspunkt for å eksperimentere med tiltak som kan svekke rekrutteringen til realfag og teknologi ytterligere.

Fakultetet er glad for at høringsutkastet tar fatt i disse bekymringene, men vi mener at de bør fremføres med større tyngde og færre reservasjoner. Spesielt mener vi at det bør argumenteres sterkere for å beholde realfagspoengene. Våre viktigste bekymringer er:

1. Hvordan vil det nye opptakssystemet påvirke fagvalget i videregående skole? Vi vet at det i dag er mange elever som velger bort realfagene fordi disse fagene blir sett på som spesielt vanskelige og arbeidskrevende. Søkere som er opptatt av å få høyest mulig poengsum, velger derfor "enklere" fag isteden. I det nye opplegget, der karakterer ikke lenger kan forbedres, vil denne effekten forsterkes ved at det i enda større grad blir viktig å sikre seg gode karakterer i de fagene man tar som elev i videregående skole. Det strategiske valget kan derfor bli å velge "lette" fag i videregående skole og heller skjøte på med tyngre fag etterpå. I dagens system har denne effekten til en viss grad blitt utlignet av realfagspoengene som har kompensert for at det er vanskeligere å få gode karakterer i realfag enn i andre fag. Uten realfagspoeng blir denne kompenserende kraften borte, og vi risikerer at flere unge får en lengre (og ikke kortere) vei til høyere studier fordi de velger fag i videregående skole ut ifra et taktisk og ikke et faglig perspektiv.
2. Kjønnfordelingen i realfag (spesielt matematikk, fysikk og datafag) er i dag svært skjev. Undersøkelser viser at jenter ofte må ha én karakter høyere enn gutter for å føle seg trygge på å fortsette med realfagene. Uten realfagspoengene vil en av motivasjonene som jenter likevel har for å velge realfag, forsvinne. Dette er uheldig ikke bare fra et likestillingsperspektiv, men også fordi økning av jenteandelen er et av de viktigste midlene vi har for å bedre rekrutteringen til realfag og teknologi.
3. For å velge realfag må man bli eksponert for realfag. Naturfaget i grunnskolen og videregående skole er rettet mot allmenndannelse og gir ikke et godt inntrykk av hvordan det er å arbeide videre med realfagene. Realfagspoengene har ført til at flere elever har fått oppleve hvordan disse fagene faktisk er, og dermed gitt flere elever et bedre grunnlag for videre valg. Vi vil i tillegg understreke at det er viktig for samfunnet at det også finnes personer med god realfaglig kompetanse utenfor de teknologisk-naturvitenskapelige yrkene.

Med bakgrunn i disse argumentene ber vi om at høringsutkastets avsnitt om realfag og realfagspoeng utdypes og skjerpes. Spesielt mener vi at setninger av typen "Dersom realfagspoeng faktisk har ført til at flere elever har tatt programfag i realfag ..." er uheldige fordi de flytter bevisbyrden over på oss. Det er notorisk vanskelig å spore hvilke effekter ulike

tiltak har i et komplekst utdanningssystem, og vi mener at faren for en ytterligere nedgang i rekrutteringen er et sterkt nok argument i seg selv.

Her er noen mer generelle punkter som har dukket opp i diskusjonen:

1. Vi er i tvil om en generell opptaksprøve vil fungere godt for alle studier. Før den eventuelt innføres, må man gjøre grundigere undersøkelser av hvordan tilsvarende prøver/tester fungerer i andre land som Sverige og USA. Innføringen av en slik test kan også føre til et stort kommersielt marked for firmaer som vil forberede søkere til prøven, og dette kan igjen forsterke sosiale ulikheter i rekrutteringen til høyere utdanning. Vi er også redd for at en opptaksprøve kan føre til mye unødvendig testing fordi mange vil føle seg tvunget til å ta prøven "for sikkerhets skyld". Dette vil igjen føre til et stort administrativt merarbeid, og vi er i tvil om terping til en prøve av denne typen egentlig er en fornuftig forberedelse til et akademisk studium.
2. Vi er i tvil om hvor stor kvoten for opptak via en eventuell opptaksprøve bør være. Er kvoten for høy, kan det føre til at mange føler seg tvunget til å ta testen for sikkerhets skyld. Den foreslåtte kvoten på 20% virker høy for en del realfaglige studier der de fleste kvalifiserte søkere kommer inn uansett, men den kan passe bedre for studier med høy konkurranse. Vi vil ellers understreke betydningen av at også de søkerne som kommer inn via testen, må tilfredsstille de faglige opptakskravene (f.eks. til fordypning i realfag).
3. MN-fakultetet er bekymret for effekten av en ordning med tidlig svar for søkere som allerede har fullført videregående skole. En slik ordning kan føre til at eldre søkere får et fortrinn i kampen om boliger og andre studiegodter. Etter vår mening er det heller de yngste søkerne som bør prioriteres, og opptakssystemet bør i hvert fall ikke premiere søkere for å vente med å begynne på høyere utdanning.
4. MN-fakultetet er opptatt av at nye regler og rutiner for opptak gjennom Samordna Opptak ikke får uheldige følger, og vi vil spesielt påpeke viktigheten av å finne gode overgangsordninger mellom gammel og ny opptaksordning. Det må ikke bli slik at ungdommer som har brukt år på å forbedre sine sjanser, plutselig opplever at alt har vært forgjeves.